

Virkemidler for regional FoU og innovasjon 2007-2017 – VRI

Programplan

Program
Virkemidler for regional FoU og innovasjon – VRI

Programplan

*Virkemidler for regional FoU og
innovasjon 2007-20017 - VRI*

© **Norges forskningsråd 2007**

Norges forskningsråd
Postboks 2700 St. Hanshaugen
0131 OSLO
Telefon: 22 03 70 00
Telefaks: 22 03 70 01
bibliotek@forskningsradet.no
www.forskningsradet.no/

Publikasjonen kan bestilles via internett:
www.forskningsradet.no/publikasjoner

eller grønt nummer telefaks: 800 83 001

Grafisk design omslag: Agendum See Design
Foto/ill. omslagsside: M. M. Malvin
Trykk: Omslag Allkopi
Innmat Hustrykkeriet
Opplag 1: 1500

Oslo, februar 2007
ISBN 978-82-12-02412-0 (trykksak)
ISBN 978-82-12-02413-7 (pdf)

VRI - Virkemidler for regional FoU og innovasjon

1 Innledning

1.1 Hva er VRI?

VRI er Norges forskningsråds særlige satsing på forskning og innovasjon med relevans for næringslivet i norske regioner.

Programmet skal tilby faglig og finansiell støtte til langsiktige, forskningsbaserte utviklingsprosesser i regionene. VRI skal stimulere til økt regional samhandling mellom næringsliv, FoU-institusjoner og offentlige myndigheter, og knytte tette bånd til andre nasjonale og internasjonale nettverks- og systemvirkemidler som Arena, Norwegian Centres of Expertise (NCE) og Regions of Knowledge.

Forskningsrådet skal kvalitetssikre aktivitetene og prosjektene i programmet gjennom nasjonal konkurranse. Forskning, erfaringsutveksling, læring og samarbeid på tvers av faglige og administrative grenser er viktig i VRI.

VRI er et nasjonalt program som i første omgang skal vare i 10 år (2007 – 2017). Det legges opp til revisjon og utvikling av programplanen underveis i programperioden.

Programplanen er utarbeidet av Forskningsrådet. En bredt sammensatt programplanleggingsgruppe og en serie regionale dialogkonferanser har bidratt med viktige innspill. I tillegg har et utkast til programplan vært på en nasjonal høringsrunde. Programplanen er endelig godkjent i Innovasjonsdivisjonens styre.

1.2 Hvorfor VRI?

Utnytte Norges nasjonale og regionale fortrinn

VRI skal bidra til økt verdiskaping i det regionale næringsliv gjennom FoU-prosjekter som både utvikler eksisterende og åpner opp helt nye forretningsområder. Norske bedrifter konkurrerer i regionale, nasjonale og globale markeder. For å kunne hevde seg i denne konkurransen må de kontinuerlig innovere og fornye seg. I det arbeidet kan og bør forskning og utvikling spille en vesentlig større rolle. Både i Norge og i resten av Europa blir forskning, utvikling og innovasjon i stadig sterkere grad ansett som nøkkelfaktorer i arbeidet med å skape livskraftige regioner. Sterke FoU-institusjoner som kjenner utfordringene knyttet til innovasjon og næringsutvikling vil her spille en sentral rolle. Livskraftige regioner med sterke FoU-institusjoner betyr likevel ikke isolerte regioner. FoU-miljøene må aktivt ta i bruk den lokalkunnskapen de er i besittelse av og samtidig se sin rolle i en nasjonal og internasjonal kontekst.

Norge har flere fortrinn som kan utnyttes i utviklingen av mer slagkraftige virkemidler for å fremme kunnskapsutviklingen i regionene. Det er en kulturell og geografisk *nærhet* blant aktørene i norske regioner som muliggjør et utvidet samspill. Vi har allerede et godt utbygd regionalt kunnskapssystem i form av høgskoler og institutter. Dessuten er et tillitsfullt

samarbeid mellom partene i arbeidslivet et karakteristisk trekk ved norsk samfunnsliv. Den nordiske modellen, ikke minst uttrykt ved praktisk trepartssamarbeid og partssamarbeid i bedriftene, gir et godt grunnlag for innovasjonsrettet arbeid.

Styrke FoU-miljøenes rolle som regionale utviklingsaktører

Det er nødvendig å sette FoU-miljøene i stand til å ta på seg større forpliktelser som regionale utviklingsaktører. Dette betyr for det første et aktivt samspill med næringslivet gjennom konkrete FoU-prosjekter, mobilitetsprosjekter, mobilisering av bedrifter til forskning og brede medvirkningsprosesser i bedrifter. For det andre betyr det at FoU-miljøene utvikler kunnskap som næringslivet kan dra nytte av og for det tredje betyr det at FoU-miljøene inntar en mer strategisk rolle i det regionale partnerskapsarbeidet.

Styrke virkemidler basert på moderne innovasjonsforskning

VRI baserer seg på innovasjonsforskningen som legger vekt på at innovasjon i stor grad skjer gjennom dialog og samhandling. VRI bygger på et *system*perspektiv, der nyskaping anses som en kollektiv og interaktiv prosess. Den er kollektiv fordi bedrifter henter impulser og kompetanse fra mange aktører. Og det er snakk om en interaktiv prosess fordi det omfatter gjensidig læring mellom aktører. Kompetanse, teknologi og holdninger i den enkelte organisasjonen er avgjørende for om bedrifter lykkes med å utvikle for eksempel et nytt produkt eller en ny tjeneste. Samtidig er organisasjoners evne til å finne og bruke kompetanse hos andre aktører, dvs. organisasjoners absorpsjonskapasitet, viktig for deres innovasjonsevne. Innovasjonsforskningen legger således vekt på kvaliteten i bedriftenes omgivelser og bedriftenes evner til å utnytte omgivelsene som viktig for å forstå innovasjonsevnen til bedrifter og organisasjoner. Imidlertid framheves også faren for fastlåsing ("lock-in") dersom tette lokale nettverk hindrer tilførsel av nye ideer og ny kompetanse.

Følge opp regjeringens politikk for regionene

Soria Moria-erklæringen, forskningsmeldingen og regionalmeldingen peker alle på behovet for å utløse vekst i regionene gjennom en opptrapping av FoU- og innovasjonssinnsatsen og bruk av mer presise virkemidler. Forvaltningsreformen understreker dette gjennom forslagene til innføring av regionale forskningsfond, overføring av grunnbevilgningene til de regionale forskningsinstituttene til regionene og overføring av den resterende basisfinansieringen til instituttene til VRI. VRI vil være et viktig virkemiddel som forberedelse av regionenes økte ansvar for FoU fra 2010 innenfor rammen av en helhetlig nasjonal satsing.

VRI har nedslagsfelt i hele landet og vil understøtte Forskningsrådets nordområdesatsing. Forskningsrådet vil i samarbeid med de finansierende departementene; Kommunal- og regionaldepartementet, Nærings- og handelsdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Fiskeri- og kystdepartementet og Landbruks- og matdepartementet, innenfor VRI håndtere spesifikke satsinger rettet mot enkelt næringer eller forskningsinstitusjoner med spesiell betydning for regional utvikling. Forskningsrådet vil i samarbeid med Kommunal- og regionaldepartementet vurdere mulighetene for å styrke fokuset på kvinner og ungdom innenfor virkemidlene i VRI.

I EU satses det på å utvikle kunnskapsregioner og forskningsdrevne klynger gjennom *Regions of Knowledge* i 7. rammeprogram for forskning, det nye rammeprogrammet for Innovasjon og konkurransedyktighet (CIP) og strukturfondene. Disse satsingene aktualiserer behovet for en utvidet norsk innsats for regional FoU og innovasjon.

2 Mål og aktører

2.1 Hovedmål og delmål

Hovedmål

VRI skal fremme kunnskapsutvikling, innovasjon og verdiskaping gjennom regional samhandling, særlig mellom bedrifter og FoU-institusjoner, og en forsterket FoU-innsats i og for regionene.

Delmål 1

VRI skal gjennom ulike samhandlingsaktiviteter mellom bedrifter og FoU-institusjoner

- mobilisere og inspirere bedrifter til økt satsing på FoU
- utvikle kompetanse og kapasitet i bedrifter slik at de blir i bedre stand til å videreutvikle egne FoU-prosjekter og gjøre seg nytte av egne og andres forskningsresultater
- styrke forskningsmiljøenes kompetanse og kapasitet slik at de blir bedre i stand til å samhandle med bedriftene om FoU-prosjekter og å tilføre næringslivet utviklingskompetanse
- bidra til økt satsing på forskning med relevans for regional utvikling, herunder innovasjons- og organisasjonsfaglig forskning

Delmål 2

VRI skal gjennom bedriftsstyrte innovasjonsprosjekter innenfor regionens prioriterte innsatsområder bidra til at bedrifter

- hever sin kompetanse og innovasjonsevne ved å engasjere seg i FoU-arbeid
- videreutvikler sitt systematiske innovasjons- og fornyelsesarbeid gjennom forskningssamarbeid
- øker sin verdiskaping og konkurransekraft ved å ta i bruk resultater fra FoU

Delmål 3

VRI skal gjennom samarbeid med strategiske forskningsprosjekter i statlige høyskoler og regionale forskningsinstitutter bidra til å

- stimulere til et tettere samarbeid mellom FoU-institusjonene
- knytte institusjonenes FoU-kompetanse tettere til øvrige regionale FoU-aktiviteter
- styrke dialogen om forskningens relevans for regionale behov

Delmål 4

VRI skal gjennom ulike nasjonalt initierte aktiviteter og tiltak

- skape utviklings- og læringsarenaer der regionale erfaringer kan drøftes i forhold til nasjonal og internasjonal kunnskap og aktiviteter
- videreutvikle virkemiddelporteføljen for regional FoU- og innovasjon
- styrke relasjonene til andre nasjonale og internasjonale programmer og aktiviteter

2.2 Aktører i VRI

De mest sentrale aktørene i VRI er:

Det regionale partnerskapet

De regionale VRI-satsingene skal forankres i det regionale partnerskapet. Det regionale partnerskapet det her refereres til er det offentlig oppnevnte partnerskapet som er initiert fra Kommunal- og regionaldepartementet og forankret i fylkeskommunen i hvert fylke. Det regionale partnerskapet har ansvaret for innretningen på de samlede aktivitetene i en regional VRI-satsing.

Den regionale VRI-satsingen skal ledes av en styringsgruppe der representasjon fra Fylkeskommunen, de regionale representanter for arbeidslivets hovedorganisasjoner, regionale forskningsinstitutter, statlige høyskoler, Innovasjon Norge og det regionale næringsliv utgjør minimum av deltakere. Nasjonale forskningsinstitutter deltar i styringsgruppen i den grad de er sentrale aktører i den regionale VRI-satsingen. Næringslivet må være sterkt involvert i ledelsen av den regionale VRI-satsingen.

Partnerskapet kan selv utgjøre styringsgruppen, eller det kan nedsettes et organ som på vegne av partnerskapet er styringsgruppe for den regionale VRI-satsingen. De samme føringer for representasjon gjelder i begge tilfelle.

Ved utformingen og gjennomføringen av VRI-satsingen i regionene må det legges vekt på å etablere enkle og kundevennlige prosedyrer. Samtidig må det sikres effektiv samordning og god kommunikasjon med virkemiddelaktører som administrerer tilgrensende programmer og finansielle ordninger. Dette gjelder særlig i forhold til ansvarsområder under Innovasjon Norge og SIVA.

Bedrifter og bedriftsnettverk

VRI retter seg mot bedrifter og bedriftsnettverk, som har potensiale for økt verdiskaping gjennom tettere samarbeid med FoU-institusjoner. Både tjenesteytende og produserende bedrifter kan delta i VRI. Det er bedrifter og bedriftsnettverk som faller innenfor regionens prioriterte innsatsområder som kan støttes.

Det skal legges vekt på en ryddig avgrensning mellom VRI og programmene NCE og Arena. Virkemidler i VRI kan bidra til å understøtte og styrke gjennomføringen av de to nevnte programmene. Dette kan for eksempel skje gjennom mobilitetsordninger som fremmer personmobiliteten mellom FoU-institusjoner og bedrifter i klynger.

FoU-institusjoner

Statlige høyskoler og regionale forskningsinstitutter, er tiltenkt en sentral rolle i de enkelte regionale VRI-satsingene. De må være representert i gruppen som styrer VRI regionalt, og de skal ha en sentral rolle i gjennomføringen av aktivitetene i VRI. De strategiske forskningsmidlene i VRI er rettet mot disse FoU-institusjonene.

Universiteter og nasjonale forskningsinstitutter kan bidra aktivt i regionalt forankrede innovasjonsprosesser, både innenfor og utenfor egen region, og vil således kunne være viktige aktører innen regionale VRI-satsinger. Disse forskningsmiljøene kan gi nyttige bidrag i den strategiske utviklingen av VRI, herunder være deltakere både i det regionale partnerskapet og i den konkrete gjennomføringen av prosjekter.

3 VRI i regionene

VRIs målsettinger og ønskede effekter skal oppnås ved etablering av helhetlige og godt koordinerte regionale VRI-satsinger. VRI vil regionalt bestå av ulike aktiviteter som skal styrke samhandlingen mellom bedrifter og FoU-institusjoner, brukerstyrt forskning og FoU-kompetansen i de regionale institusjonene innenfor regionens prioriterte innsatsområder. Prioriterte innsatsområder kan for eksempel være en spesiell innsats rettet mot en bransje, en næringsklynge, en bedriftstype, et tematisk kunnskapsområde eller et geografisk område som har spesielle innovasjonsutfordringer. Det forventes at det skisseres forskningsprosjekter i tilknytning til de prioriterte innsatsområdene innenfor VRIs forskningstemaer (se kap. 5.1).

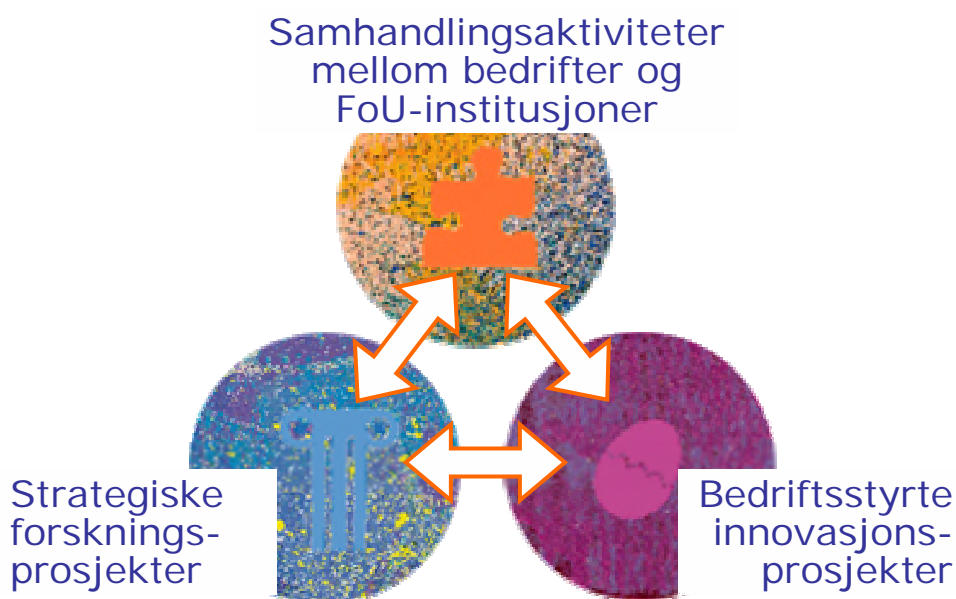
Ett fylke kan etablere kun én regional VRI-satsing, men som omfatter flere innsatsområder. Flere fylker kan gå sammen om en felles regional VRI-satsing som ledes av et felles samarbeidsorgan. Arbeidet med VRI bør legges opp slik at nye, relevante aktørgrupper kan trekkes inn etter hvert som det regionale VRI-samarbeidet utvikler seg.

3.1 Virkemidler i VRI – tre hovedtyper

Med utgangspunkt i regionens prioriterte innsatsområder kan virkemidlene i VRI kombineres og dimensjoneres på ulike måter. I søknaden til VRI må det regionale partnerskapet beskrive hvordan man ønsker å kombinere og dimensjonere de ulike virkemidlene – tidsmessig, praktisk og økonomisk. En god VRI-søknad fra partnerskapet forutsetter at de ulike virkemidlene spiller sammen og sees i sammenheng.

Det er utarbeidet en egen *Veileder* til hvordan de ulike virkemidlene kan settes sammen i de regionale satsingene. Virkemidlene er beskrevet i egne produktark. Virkemidlene i VRI kan kombineres med tiltak innen andre programmer i regi av Forskningsrådet, andre deler av virkemiddelapparatet, eller relevante virkemidler initiert fra regionen.

Det er tre hovedtyper av virkemidler i VRI i regionene. Disse framgår av figur 1.

Figur 1. De tre virkemiddeltypene i VRI

3.1.1 Samhandlingsaktiviteter mellom bedrifter og FoU-institusjoner

VRI skal gjennom ulike samhandlingsaktiviteter mellom bedrifter og FoU-institusjoner

- mobilisere og inspirere bedrifter til økt satsing på FoU
- utvikle kompetanse og kapasitet i bedrifter slik at de blir i bedre stand til å videreutvikle egne FoU-prosjekter og gjøre seg nytte av egne og andres forskningsresultater
- styrke forskningsmiljøenes kompetanse og kapasitet slik at de blir i bedre i stand til å samhandle med bedriftene om FoU-prosjekter og å tilføre næringslivet utviklingskompetanse
- bidra til økt satsing på forskning med relevans for regional utvikling, herunder innovasjons- og organisasjonsfaglig forskning

Samhandlingsaktivitetene er basert på at innovasjon er en interaktiv prosess som forutsetter læring og deling av kunnskap mellom mange aktører. Samhandlingsaktivitetene skal mobilisere bedrifter og FoU-institusjoner til økt satsing på kompetanseutvikling og FoU-samarbeid. Bedriftene skal få bedre kjennskap til FoU-miljøenes virksomhet og fagområder og hvordan de kan bidra overfor næringslivet. FoU-miljøene skal styrke sin faglige relevans for næringslivet gjennom konkret samarbeid med bedrifter. En tettere kontakt med næringslivet styrker næringsrelevansen i UoH sektorens primær oppgaver; utdanning og forskning.

Samhandlingsaktiviteter kan skje

- *innenfor den enkelte bedrift* – for å skape bred mobilisering og fokus på innovasjon fra alle bedriftens aktører gjennom samarbeid med FoU-institusjoner
- *mellom bedrifter* – for å styrke FoU-samarbeid som utløser innovasjon
- *i regionen som helhet* – for å få regionens samlede ressurser fra bedrifter, FoU-institusjoner og myndigheter til å spille sammen

De mest sentrale samhandlingsaktivitetene i VRI er skissert i vedlagte produktark. Disse er:

- Kompetansemegling
- Mobilitetsordninger: Utvekslingsordninger av studenter og forskere mellom næringsliv og FoU-institusjoner
- Aksjonsforskning: Dialog og medvirkning i bedrift, nettverk og region
- Forprosjektmidler

I tillegg finnes en rekke understøttende aktiviteter og virkemidler i arbeidet med å gjøre strategiske valg og å komme i gang med, dimensjonere og realisere VRI-satsingen. Disse framgår også av vedlagte produktark. De fleste av virkemidlene beskrevet her er utprøvd i programmene MOBI og VS2010. I tillegg kan nye typer samhandlingsaktiviteter initieres fra regionene.

Det er Partnerskapet som fremmer søknad om samhandlingsaktivitetene til Forskningsrådet.

3.1.2 Bedriftsstyrte innovasjonsprosjekter

Bedriftsstyrte innovasjonsprosjekter skal innenfor regionens prioriterte innsatsområder bidra til at bedrifter

- hever sin kompetanse og innovasjonsevne ved å engasjere seg i FoU-arbeid
- videreutvikler sitt systematiske innovasjons- og fornyelsesarbeid gjennom forskningssamarbeid
- øker sin verdiskapning og konkurransekraft ved å ta i bruk resultater fra FoU

For å heve næringslivets kompetanse, innovasjonsevne og konkurransekraft innenfor regionalt prioriterte innsatsområder vil VRI finansiere bedriftsstyrte innovasjonsprosjekter. Ordningen skal blant annet sikre at gode prosjekter som utvikles gjennom samhandlingsaktivitetene, skal kunne oppnå finansiering.

I bedriftsstyrte innovasjonsprosjekter samarbeider en eller flere bedrifter med ett eller flere FoU-miljø. Forskningskompetansen som knyttes til prosjektet bør være den best mulige for å gi høyest mulig innovasjon og verdiskaping. Prosjektene skal kunne støttes med regionale og nasjonale midler. Prosjektene må være innenfor regionens prioriterte innsatsområder.

Virkemidlet skal styrke bedriftenes bruk av forskning som et strategisk virkemiddel for innovasjon. Virkemidlet vil også øke bedriftens evne til å delta i forskningsaktiviteter innenfor nasjonale og internasjonale programmer. For å få fram gode bedriftsprosjekt som er i tråd med de regionale prioriteringene, kan bedriftene få forprosjektmidler.

Bedriftsstyrte innovasjonsprosjekter forutsetter budsjettvekst og vil tidligst igangsettes fra 2008. Det vil i 2007 bli gjennomført piloter i noen fylker for å utvikle et best mulig virkemiddel for bedriftsstyrt FoU for regional innovasjon. En slik ordning krever blant annet en god arbeidsdeling og beslutningsprosess mellom regionalt og nasjonalt nivå.

Stort sett alle europeiske land har programmer for brukerstyrt forskning med krav om samarbeid med FoU-institusjoner. VRI deltar i et europeisk samarbeid for slike programmer, EraSME. EraSME har i 2007 en felleseuropeisk utlysning for bedriftsstyrte prosjekter med internasjonale samarbeidspartnere hvor Forskningsrådet deltar med 3 millioner.

3.1.3 Strategiske forskningsprosjekter

VRI skal gjennom samarbeid med strategiske forskningsprosjekter i statlige høyskoler og regionale forskningsinstitutter bidra til å

- stimulere til et tettere samarbeid mellom FoU-institusjonene
- knytte FoU-institusjonenes FoU-kompetanse til øvrige regionale FoU-aktiviteter
- styrke dialogen om forskningens relevans for regionale behov

VRI skal bidra til å øke omfanget av forskningsvirksomhet rettet mot regionale behov ved de statlige høyskolene og de regionale forskningsinstituttene. Det sentrale for VRI er at utviklingen av denne forskningsvirksomheten skjer gjennom samarbeid og dialog med det regionale partnerskapet.

Det er to typer virkemidler i denne kategorien:

- Strategiske høyskoleprosjekter (SHP)
- Strategiske kompetanseutviklingsprosjekter ved de regionale forskningsinstituttene (SKI)

De Strategiske høyskoleprosjektene (SHP) er et selvstendig virkemiddel som har et bredt og generelt formål for høyskolenes FoU. Høyskolenes spesielle faglige og utdanningsmessige ansvar og egenarten ved fagområdene som kjennetegner disse institusjonene skal vektlegges. Det er også en viktig utfordring for høyskolene å styrke FoU med direkte relevans for regional innovasjon, utvikling og verdiskaping. VRI vil ha en betydelig rolle i å stimulere høyskolene til dette formålet. SHP skal samspille med VRI for å realisere VRIs målsettinger. Det er opp til høyskolene selv om de velger å prioritere denne type prosjekter.

Strategiske kompetanseutviklingsprosjekter (SKI) er tiltenkt en tilsvarende funksjon som høyskoleprosjektene, men rettet mot de regionale instituttene. Slike kompetanseutviklingsprosjekter ved de regionale forskningsinstituttene (SKI) forutsetter budsjettvekst og vil tidligst kunne utlyses fra 2008.

En ønsket effekt av VRI vil her være styrket samarbeid mellom de statlige høgskolene, de regionale instituttene og relevante nasjonale forskningsmiljøer.

Søknader om midler til disse virkemidlene skal gå direkte fra institusjonene til Forskningsrådet. Egne komitéer vil bevilge midler til SHP og SKI. SHP med en særskilt regional relevans kan bli et sentralt element innenfor regionens prioriterte innsatsområder, samtidig som de ivaretar den enkelte høgskoles strategiske føringer innenfor FoU.

I tillegg til de strategiske forskningsprosjektene vil det innenfor VRI også være forskningsprosjekter som spesielt retter seg mot innovasjons- og organisasjonsfaglige emner. Disse vil bli initiert både fra regionalt og nasjonalt nivå, og er nærmere beskrevet i kapittel 5.

3.2 Overordnede prinsipper og arbeidsfordeling

Det regionale partnerskapet har ansvar for ledelse og koordinering av det regionale VRI-arbeidet. Søknaden til Forskningsrådet skal være forankret i partnerskapet, og partnerskapet bestemmer rollefordelingen mellom involverte FoU-institusjoner, og hvilken institusjon/juridiske enhet som skal være kontraktspartner med Forskningsrådet. Alle **FoU-institusjoner** i landet kan ha roller innenfor de ulike samhandlingsaktivitetene i VRI. Partnerskapet har ansvaret for den overordnede rapportering og evaluering av den totale VRI-satsingen i regionen.

Partnerskapet må utnevne en koordinator som skal være kontaktpunkt og pådriver i VRI-satsingen regionalt. Koordinatoren skal påse at de ulike aktivitetene i VRI spiller sammen med hverandre og med relevante prosjekter finansiert av andre deler av virkemiddelapparatet.

Partnerskapet må prioritere **innsatsområder** det skal arbeides innenfor. Disse bør bygge på relevante regionale strategier/planer for regional utvikling og forskning. Et innsatsområde skal ta utgangspunkt i regionens forsknings- og innovasjonsutfordringer, og må involvere både bedrifter og FoU-institusjoner. Det anbefales å begrense antall innsatsområder. Innsatsområdene bør kombinere ulike typer virkemidler. **Bedriftene** vil etter planen kunne søke direkte på bedriftsstyrte innovasjonsprosjekter i VRI innenfor regionens prioriterte innsatsområder fra 2008. Det er imidlertid viktig at partnerskapet får en rolle i forhold i mobilisering, prioritering og oppfølging av de bedriftsstyrte prosjektene. **Forskerprosjekt** innenfor innovasjonsfaglige emner (definert i kapittel 5), som initieres gjennom søknaden fra partnerskapet, skal også være knyttet opp til regionens prioriterte innsatsområder.

Det er viktig med god koordinering av aktivitetene i VRI både innenfor og mellom satsingsområdene.

3.3 Finansiering av regionale VRI-satsinger

Forskningsrådet utlyser midler for etableringen av regionale VRI-satsinger, og vil delfinansiere de valgte aktivitetene. Partnerskapet kan søke om midler for en treårsperiode, men det kan sendes en årlig søknad om justeringer og suppleringer til igangværende aktiviteter. Forskningsrådets VRI-midler må suppleres med midler fra regionen.

Hva finansierer Forskningsrådets VRI-program:

- *Virkemidler:* Dette omfatter de virkemidler som er nærmere beskrevet i vedlagte produktark. Eventuelle nye, regionalt initierte virkemidler kan også vurderes finansiert
- *Prosjektledelse:* Faglig ledelse av prosjekter og aktiviteter som igangsettes under de prioriterte innsatsområdene
- *Forskning:* VRI støtter forskning innenfor de innovasjons- og organisasjonsfaglige forskningstemaene definert i kap 5, og strategiske forskningsprosjekter.
- *Formidling:* Formidling av forskningen og fra prosjektene og aktivitetene i VRI

Prinsipper for samfinansiering

VRI aktiviteter støttes fra Forskningsrådet som hovedregel med inntil 50 % av totale kostnader. Øvrig finansiering forutsettes å komme fra regionale aktører.

For den regionale finansieringen av aktivitetene gjelder følgende prinsipper:

- Inntil 50 % kan finansieres gjennom dokumentert egeninnsats fra nærings- og kunnskapsaktører, etter nærmere avtalte prinsipper og timesatser.
- Resterende finansieringsbehov dekkes gjennom midler fra de deltakende aktørene.
- Finansiering gjennom øvrige nasjonale programmer kan ikke inngå i den regionale finansieringsandelen.

De planlagte bedriftsstyrte forskningsprosjektene, der søker er bedriftene selv, kan støttes både fra Forskningsrådet og regionalt nivå. Samlet offentlig finansiering, SkatteFUNN inkludert, må være innenfor rammene av statsstøttereglene i EØS-avtalen.

Strategiske forskningsprosjekter (SHP og SKI) kan fullfinansieres fra Forskningsrådet, og er ikke underlagt VRIs prinsipper for samfinansiering. Her inngås det kontrakter direkte med forskningsmiljøene.

4 Søknader

4.1. Partnerskapet

Det regionale partnerskapet utformer en 1-3-årig søknad til Forskningsrådet¹. Partnerskapet kan velge å benytte en årlig søknadsfrist for å utvide eller endre satsingsområder og aktiviteter i forhold til den opprinnelige søknaden. Eventuelle årlige søknader skal relateres til den opprinnelige søknaden og må vise hvordan endringer og nye aktiviteter bygger opp under eller endrer den opprinnelige søknaden. Det vil jevnlig bli foretatt eksterne evalueringer som grunnlag for videreføring/justering av aktiviteter i VRI.

Det er egne søknadsrutiner for strategiske forskningsprosjekter og bedriftsstyrte prosjekter.

De regionale VRI-satsingene kan skissere forskerprosjekt innenfor innovasjons- og organisasjonsfaglige emner knyttet til de regionale samhandlingsaktivitetene innenfor de innsatsområdene regionen velger ut. Forskerprosjektene skal være forankret i partnerskapet

¹ Kontraktspartner med Forskningsrådet vil være den juridiske enheten som på vegne av partnerskapet sender inn søknaden.

og skal utvikles i samarbeid med de relevante aktørene. Søknaden fremmes av en forskningsinstitusjon som også vil være kontraktspartner med Forskningsrådet.

Forskningsrådet har utviklet et eget sett av kriterier for søknader til VRI. Disse gjelder både ved opprettelsen av en regional VRI-satsing og ved endring av eller igangsetting av nye prioriterte innsatsområder. Kriteriene skal sikre at resultater oppnås, og at de regionale VRI-aktivitetene fungerer godt både enkeltvis og samlet. Forskningsrådet vil ikke vurdere valget av prioriterte innsatsområder, kun kvaliteten i aktivitetene innenfor disse. Hovedspørsmålene for de ulike kriteriene er presentert under og gir god veiledning i forhold til hva som forventes av en regional VRI-satsing.

Søknadskriterier

1. Generell kvalitet

Hvordan tilfredsstiller søknaden generelle krav til et godt prosjekt?

2. Forankring og samhandling

Har de relevante aktører vært med på valget av prioriterte innsatsområder og hvordan kombineres virkemidlene i VRI innenfor innsatsområdene?

3. Gjennomføringsevne

Hvor god er aktørenes forutsetninger for, evne og vilje til å gjennomføre VRI-satsingen/det prioriterte innsatsområdet?

4. Relasjoner og dynamikk

I hvor stor grad har deltakere forståelse for de enkelte aktørers behov, felles interesser og utfordringer og hvordan samhandler de i forhold til å etablere og vedlikeholde en felles visjon?

5. Samfunnsøkonomisk nytteverdi

Hvor stor er den samfunnsøkonomiske nytteverdien av VRI-satsingen/det prioriterte innsatsområdet?

6. Utviklingspotensial

Hvordan er VRI-satsingen/det prioriterte innsatsområdets og regionens utviklingspotensial med tanke på verdiskaping gjennom samhandling?

7. Mobilisering og innovasjonsaktivitet

Hvordan er arbeidsmetodikken for samhandlingsaktivitetene beskrevet og hvor stor er innovasjonsaktiviteten innenfor de prioriterte innsatsområdene?

8. Forskningsinnhold

Hvor godt er koblingen av prioriterte innsatsområder, virkemidler og forskning beskrevet, hvor godt er forskningens rolle definert, hvordan forholder forskningen seg til de nasjonale forskningstemaene og hvordan skal forskningen publiseres?

4.2 De statlige høgskolene og de regionale forskningsinstituttene

Strategiske høgskoleprosjekter og strategiske instituttprosjekter vil som hovedprinsipp ha en søknadsfrist per år. Søknad om midler til disse virkemidlene går direkte fra institusjonene til Forskningsrådet. For høgskoleprosjekter er det utarbeidet egne vurderingskriterier. For strategiske instituttprosjekter må det utarbeides kriterier så snart en budsjettildeling tillater igangsetting av dette virkemidlet innenfor VRI. Kriteriene vil trolig ikke avvike vesentlig fra de som gjelder for høgskoleprosjektene.

For høgskoleprosjektene er grunnlaget for prioriteringene faglig kvalitet. I tillegg til hensynet til faglig kvalitet, legges det stor vekt på strategiske avveininger i den endelige prioriteringen av søknadene. Tildelinger skal bidra til at de aktuelle institusjonene bygger opp bærekraftige FoU-institusjoner. Prosjektene skal ha klar forankring i institusjonenes strategiske planer eller andre institusjonelle vedtak for faglig utvikling. Både eksisterende gode miljøer, oppbyggingen av lovende miljøer og ønsket FoU-virksomhet kan få støtte.

4.3 Bedrifter

Bedriftsstyrte innovasjonsprosjekter er ved starten av 2007 under utvikling. Det vil i 2007 bli gjennomført piloter i noen fylker.

Bedriftsstyrte prosjekter i VRI vil bygge på Forskningsrådets brukerstyrte innovasjonsprosjekter (BIP) når det gjelder **søknadskriterier og utvelgelse**. Det legges vekt på innovasjonsgrad og forskningsinnhold. Prosjektets betydning for utviklingen av næringsmiljø, næringsliv og sysselsetting i regionen skal være vesentlig. Utlysninger vil kun være åpne for prosjekt innenfor regionens prioriterte innsatsområder. Det stilles krav om samarbeid med en eller flere FoU-institusjoner, i eller utenfor regionen. Det vil imidlertid ikke stilles krav om at bedriften inngår i et konsortium.

Bedriftsprosjektene skal kunne støttes både fra regionalt og nasjonalt nivå, i tillegg til SkatteFUNN. For å få fram gode bedriftsprosjekter som er i tråd med de regionale prioriteringene, kan bedriftene få forprosjektmidler. Både forprosjektmidler og bedriftsstyrte forskningsprosjekter er nærmere beskrevet i egne produktark.

På internasjonalt plan vil bedrifter gjennom VRI få tilbud om å delta i felleseuropeiske utlysninger gjennom EraSME.

4.4 Nasjonal utlysning av innovasjonsfaglige forskningsprosjekter

Forskningsrådet vil initiere forskningsprosjekter på tema (se kapittel 5) som ikke blir dekket i de regionale søknadene. Forskningsprosjekter som initieres nasjonalt vil som hovedregel ha én frist i året (se kapittel 5). Her vil blant annet relevans i forhold til utlysningen, forskningsmiljøets evne til å løse oppgaven og faglig kvalitet bli vurdert.

5 Nasjonale oppgaver og utfordringer

5.1 Forskning, læring og kunnskapsutvikling i VRI

VRI vil ha betydelig fokus på læring og kunnskapsutvikling. I tillegg til den strategiske forskningen (kap 3.1) vil VRI også omfatte innovasjons- og organisasjonsfaglig forskning, doktorgradsprogrammet EDWOR (Enterprise Development Work Oriented Research) og læringsarenaer.

Viktige tema for innovasjons- og organisasjonsforskningen i VRI vil være:

- *Forutsetninger for innovasjonsfremmende regional samhandling.* Hvordan påvirker regionaliseringen betingelsene for regionale utviklings- og innovasjonsprosesser? Hvordan vil neste generasjon partnerskap kunne se ut? Hvordan kan norske regioner forholde seg til nye former for "governance" og brukermedvirkning?
- *Den enkelte regionale aktør.* Regional samhandling omfatter en rekke sentrale aktører med ulike motiver og interesser. Det er ikke likegyldig hvordan hver enkelt av disse er organisert eller hvilke holdninger de har til regional samhandling. Hvordan skape effektivt samspill på tvers av profesjoner, sektorer og fag?
- *Innovasjon og samspill mellom ulike geografiske nivåer.* Samspill regionalt er antatt viktig for et levedyktig innovativt næringsmiljø. Vi lever imidlertid i en global økonomi, og kontakten ut av regionen til andre regioner, til nasjonalt og europeisk nivå og forholdet til den globale økonomien vil være avgjørende for regionale konkurransefortrinn. Et sentralt begrep i denne sammenheng er "lock-in".
- *Den nordiske samarbeidsmodellen.* Den nordiske samarbeidsmodellen har fått økt oppmerksomhet både praktisk og innovasjonsteoretisk. Økt vekt på innovasjon har aktualisert spørsmålet om hvor langt styrt læring rekker og om det er behov for å fokusere på mer samarbeidsbaserte løsninger. Hvordan kan den nordiske samarbeidsmodellen videreutvikles? VRI skal være en kilde til kunnskap om blant annet partssamarbeidets rolle i bedriftsutvikling.

Disse fire hovedtemaene er ikke uttømmende og skal ikke være begrensende for VRI - satsingenes innovasjons- og organisasjonsfaglige forskningsfokus. Denne forskningen skal bidra til å styrke den regionale samhandlingen og det regionale innovasjonsmiljøet.

Forskningsprosjekter kan også initieres for å bidra til en kontinuerlig videreutvikling av VRI som program og virkemidlene under VRI. Her må forskningen sees i sammenheng med VRI-programmets eksperimenterende rolle.

EDWOR er et doktorgradsprogram innenfor "Enterprise Development and Work Organization Research", og vil være en del av VRI. EDWOR har hovedfokus på aksjonsforskning sammen med arbeids- og organisasjonsteoretiske temaer.

Doktorgradsprogrammet skal bidra til å

- Forbedre mulighetene for å ta organisasjonsfaglig doktorgrad på grunnlag av materiale og erfaringer fra praktisk utviklingsarbeid
- Gi forskere med organisasjonsfaglig bakgrunn mulighet til å arbeide sammen og støtte hverandre

- Forbedre samarbeidet mellom et universitetsmiljø på den ene siden og forskningsinstitutter og regionale høyskoler på den andre og
- Bidra til felles fagarenaer

VRI finansierer kun infrastrukturen for utdanningen, ikke selve doktorgradsstipendiene. De fleste kandidatene kommer fra forskningsinstitusjoner som ikke selv kan tildele doktorgrad og er derfor avhengig av å søke til andre institusjoner.

Kunnskapsutviklingen og læringen som skjer gjennom VRI, skal komme hele nasjonen til gode. Som en del av VRI vil det derfor bli organisert flere typer læringsarenaer og konferanser for utviklingsaktørene, både på nasjonalt og på regionalt nivå. Det legges samtidig opp til løpende formidling gjennom web-baserte verktøy og andre medier. Forskningsrådet vil løpende analysere sine erfaringer med virkemidlene. Arbeidet vil i stor grad bli gjennomført sammen med eller koordinert med tilsvarende aktiviteter i Innovasjon Norge og SIVA.

VRI skal være et program med en eksperimentell karakter som stadig forbedres og videreutvikles. Programmets eksperimenterende rolle vil blant annet bestå i å utvikle og teste ut nye innovasjonspolitiske virkemidler. Disse kan initieres både fra regionalt og nasjonalt nivå. VRI skal også kontinuerlig forbedre og videreutvikle de virkemidlene som til enhver tid er en del av programmet. Eksperimenterings- og videreutviklingsrollen i VRI skal være nært knyttet opp til et veldokumentert kunnskapsgrunnlag hvor læring fra de ulike virkemidlene står helt sentralt.

VRI vil som nasjonal satsing også være avhengig av å være faglig oppdatert på internasjonale trender på de felter som VRI opererer i. Det er derfor viktig at VRI er deltaker i internasjonale fora hvor beslektede programsatsinger er representert, for eksempel ulike EraNET.

5.2 Forskningsrådets faglige rolle

Forskningsrådet vil tilby en aktiv faglig bistand til VRI-satsingene regionalt.

Hovedaktivitetene i den faglige støtten vil være:

- Kvalitetssikring av den regionale aktiviteten
- Kvalitetssikring av forskningen i VRI
- Løpende dialog med og oppfølging av de enkelte VRI-satsingene og de prioriterte innsatsområdene
- Faglig bistand til utviklingsprosessene i VRI
- Formidling av viktige forskningsresultater innenfor aktuelle temaer i VRI
- Utvikling av læringsarenaer
- Gjennomføring av kurs/seminarer og utviklingsprosjekter vedrørende sentrale tema for VRI-programmets virksomhet
- Oppkoblinger til relevante nasjonale og internasjonale tilbud og initiativ
- Systematisk vurdering av effekter og resultater og aktiv formidling av disse
- Kommunikasjon og informasjon gjennom felles nettsted

Målgruppen for tiltakene vil i stor grad være de deltagende aktørene i VRI, ikke minst de regionale koordinatorene og prosjektledere innenfor den regionale VRI-satsingen.

5.3 Relasjonen til andre nasjonale virkemidler

VRI skal bidra til bedre samspill også innenfor det norske virkemiddelapparatet. Det er i første rekke Forskningsrådet, Innovasjon Norge og SIVA som råder over system- og nettverksorienterte virkemidler som er relevante i arbeidet med å fremme regional innovasjon.

Porteføljen av virkemidler i VRI må sees i sammenheng med Arena og Norwegian Centres of Expertise (NCE). Også satsinger som regionale omstillingsprogrammer og BIT-programmet i Innovasjon Norge har relevans for VRI. SIVA spiller en sentral rolle som brobygger gjennom forskningsparkene, kunnskapsparkene, næringshagene og industriinkubatorene.

Gjennom VRI vil bedrifter som deltar i regionalt forankrede nettverk, verdikjeder og klynger kunne få bedre tilgang til forskningstjenester på prioriterte områder. Det vil bli lagt opp til en nær kopling mellom VRI og Innovasjon Norge i gjennomføringen av tjenester rettet mot bedrifter.

VRI vil aktivt bidra til at prosjekter som igangsettes i VRI blir koblet opp imot andre programsatsinger i Forskningsrådet, blant annet DEMOSREG (Demokrati, styring og regionalitet), Arbeidslivsforskningsprogrammet, Store programmer (for eksempel Petromaks, FUGE, Renergi, Havbruk og Verdikt), BIA, nordområdesatsingen og SFI (Sentre for forskningsbasert innovasjon).

5.4 Internasjonalt samarbeid

Forskningsrådet ønsker å styrke de regionale instituttene og de statlige høgskolenes deltakelse i EUs rammeprogram. Det er også et mål å oppmuntre til at norske regioner deltar i europeisk samarbeid mellom regioner.

Mobilisering av bedrifter til deltagelse i EUs rammeprogram vil skje i et samarbeid med Innovasjon Norge.

En sterkere og mer samordnet satsing på regional innovasjon innenfor VRI gir bedre muligheter for å få til gode internasjonale koblinger.

6 System for vurdering av effekter og resultater

Det er et mål for VRI å dokumentere aktiviteter, resultater og effekter på en slik måte at det lar seg gjøre å vurdere om offentlige og private midler er benyttet på en effektiv måte. Dette gjelder både på nasjonalt og regionalt nivå og på aktørnivå. Systemet skal etterstrebe maksimal læring og bidra til dialog om prosesser og resultater.

På regionalt nivå og på aktørnivå vil hovedelementene i prosjektoppfølgningen være årlige rapporter om aktiviteter og resultater. Partnerskapet vil som ansvarlig for søknaden måtte sørge for at rapporteringen utføres. Det vil også jevnlig bli foretatt eksterne evalueringer av de regionale VRI-satsingene som grunnlag for videreføring/justering av aktivitetene.

På nasjonalt nivå vil hovedelementene i effekt- og resultatvurderingene være evalueringer og årlige rapporter til de finansierende departementene.

7 Budsjettmessige ambisjoner

Forskningsrådet har en ambisjon om en samlet satsing innenfor VRI på 300 mill kroner pr år fra 2009. Forskningsrådet finansierte i 2006 samhandlingsaktiviteter innenfor en ramme på ca. 60 mill kroner, strategiske høgskoleprosjekter på ca. 40 mill kroner samt basisbevilgninger til de regionale instituttene.

Det er for 2007 ingen egen budsjetttramme til bedriftsstyrte innovasjonsprosjekter med regional relevans (kap.3.1.2). Det legges likevel opp til å prøve ut noen bedriftspiloter, inklusive det internasjonale samarbeidet gjennom EraSME.

For 2007 er det heller ingen egen budsjetttramme til strategiske kompetanseutviklingsprosjekter ved de regionale forskningsinstituttene. VRI har imidlertid en ambisjon om – gjennom vekst - å utvikle virkemiddelet Strategiske kompetanseutviklingsprosjekter ved de regionale forskningsinstituttene (SKI) med en minimumsramme på 10 mill kroner pr. år.

Realiseringen av ambisjonene med VRI krever for øvrig en budsjettmessig opptrappingsplan fra 2007 til 2009 innenfor *alle* delene av VRI.

Med unntak av strategiske forskningsprosjekter forutsetter virkemidlene i VRI regional samfinansiering. Det forutsettes at Partnerskapet ved fylkeskommunen utvikler en finansieringsplan for det regionale VRI-programmet som også omfatter slik regional medfinansiering.